

Μέγας Βασίλειος - Λόγος Β΄ για τή Νηστεία

Απόδοση στην όμιλουμένη: Δημήτριος Αθανασόπουλος, Θεολόγος. Έκδόσεις: Νεκτάριος Παναγόπουλος.

Η προτροπή του Μεγάλου Βασιλείου για τή νηστεία.

1. «Παρηγορεῖτε, λέγει, ἱερεῖς τὸν λαόν· ὁμιλήσατε στὰ αὐτιά τῆς Ἱερουσαλήμ» (Ἦσ. 40, 1-2). Ἡ φύση τοῦ λόγου εἶναι ἰκανή, τῶν μὲν φιλοπόνων νὰ ἐντείνει τις δυνάμεις, τῶν δὲ ὀκνηρῶν καὶ νωθρῶν νὰ διεγείρει τὴν προθυμία. Γιὰ τοῦτο μὲν οἱ στρατηγοί, ὅταν παρατάσσουν τὸν στρατὸ γιὰ τὴν μάχη, μεταχειρίζονται τοὺς προτρεπτικούς λόγους πρὶν ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες, καὶ τόση δύναμη ἔχει ἡ παραίνεση, ὥστε σὲ πολλοὺς ἐμπνέει πολλές φορές ἀκόμη καὶ περιφρόνηση τοῦ θανάτου. Οἱ γυμναστὲς δὲ καὶ οἱ ἐκπαιδευτές, ὅταν ὀδηγοῦν τοὺς ἀθλητὲς στοὺς ἀγῶνες τῶν σταδίων, κάνουν πολλές προτροπὲς περὶ τοῦ ὅτι πρέπει νὰ μοχθοῦν γιὰ τὰ στεφάνια, ὥστε καὶ πολλοὶ νὰ πείθωνται μὲ τὴν φιλοτιμία στὴ νίκη νὰ περιφρονοῦν τὰ σώματα. Γιὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ σὲ μένα πού παρατάσσω τοὺς στρατιῶτες τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν πόλεμο κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν καὶ πού προετοιμάζω μὲ τὴν ἐγκράτεια τοὺς ἀθλητὲς τῆς εὐσεβείας γιὰ τὰ στεφάνια τῆς δικαιοσύνης, εἶναι ἀναγκαῖος ὁ προτρεπτικὸς λόγος. Τί λοιπὸν λέγω ἀδελφοί; Ὅτι αὐτοὶ πού μελετοῦν τὴν τακτικὴν τοῦ πολέμου καὶ ἀσκοῦνται στὶς παλαιστρες, φυσικὸ εἶναι μὲ τὴν ἀφθονία τῆς τροφῆς νὰ παχαίνουν τοὺς ἑαυτοὺς τους, ὥστε δυναμικότερα νὰ καταπιάνονται μὲ τοὺς ἀγῶνες· αὐτοὶ δὲ «πού δὲν παλεύουν μὲ αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ μὲ τις ἀρχές, μὲ τις ἐξουσίες, μὲ τοὺς κοσμοκράτορες τοῦ σκότους τούτου, μὲ τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας» (Ἐφεσ.6, 12), αὐτοὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀσκοῦνται γιὰ τὸν πόλεμο αὐτὸν μὲ τὴν νηστεία καὶ τὴν ἐγκράτεια. Διότι τὸ μὲν λάδι παχαίνει τὸν ἀθλητὴ, ἡ δὲ νηστεία ἰσχυροποιεῖ τὸν ἀσκητὴ τῆς εὐσεβείας. Ὅστε ὅσον ἀφαιρεῖς ἀπὸ τὴν σάρκα, τόσον θὰ κάμεις νὰ ἀπαστράπτει ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὴν πνευματικὴ λαμπρότητα. Διότι ὄχι μὲ σωματικὲς δυνάμεις, ἀλλὰ μὲ τὴν καρτερία τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ὑπομονὴν στὶς θλίψεις ἐπιτυγχάνεται ἡ κυριαρχία πρὸς τις ἀόρατες δυνάμεις.

Γιατί ἡ νηστεία εἶναι ὠφέλιμη.

2. Ἡ νηστεία μὲν λοιπὸν εἶναι ὠφέλιμη γιὰ ὅλο τὸν χρόνον, γιὰ αὐτοὺς πού τὴν προτιμοῦν (διότι οὔτε ἡ δαιμονικὴ ἐπήρεια δὲν ἀποθραύσνεται κατὰ τοῦ νηστευτῆ, καὶ οἱ φύλακες τῆς ζωῆς μας ἄγγελοι μὲ περισσότερὴν προθυμία παραμένουν στοὺς καθαρισμένους στὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν νηστεία)· πολὺ δὲ περισσότερο τώρα, ὅποτε σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη διαδίδεται τὸ κήρυγμα. Καὶ οὔτε κάποιον νησί, οὔτε ἡπειρος, οὔτε πόλη, οὔτε ἔθνος, οὔτε ἄκρη τῆς γῆς, ὑπάρχει πού νὰ μὴν ἀκούεται τὸ κήρυγμα. Ἀλλὰ καὶ τὰ στρατόπεδα καὶ οἱ ὁδοιπόροι καὶ οἱ ναῦτες καὶ οἱ ἔμποροι, ὅλοι ὁμοίως καὶ ἀκούουν τὴν διδασκαλία καὶ μὲ χαρὰ τὴν ὑποδέχονται. Ὅστε κανεὶς νὰ μὴν ἐξαιρέσει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸν κατάλογο τῶν νηστευτῶν, σ' αὐτὸν συμπεριλαμβάνονται ὅλα τὰ γένη καὶ κάθε ἡλικία καὶ ὅλες οἱ διαφορὲς τῶν ἀξιωματῶν. Ἄγγελοι εἶναι πού ἀπογράφουν σὲ κάθε ἐκκλησία τοὺς νηστευτὲς. Πρόσεχε μὴ στερηθεῖς γιὰ τὴν μικρὴν ἡδονὴν τῶν φαγητῶν τὴν ἀπογραφὴν τοῦ ἀγγέλου, ὑπόδικον δὲ κάνεις τὸν ἑαυτό σου στὸ στρατολόγον, γιὰ δίκην ἐπιλιποταξία. Μικρότερος εἶναι ὁ κίνδυνος κάποιου πού πέταξε τὴν ἀσπίδα στὴν μάχην νὰ τιμωρηθεῖ παρὰ νὰ φανεῖ ὅτι ἀπορρίπτει τὸ μεγάλο ὄπλον τῆς νηστείας. Εἶσαι πλούσιος; Μὴν βρίζεις τὴν νηστεία, ἀπαξιῶνοντας νὰ τὴν κάνεις ὁμοτράπεζο· μήτε νὰ τὴν ἀποπέμψεις ἀπὸ τὸ σπίτι σου ἀτιμασμένη ἀπὸ τὴν ἡδονήν, γιὰ νὰ μὴν σὲ καταγγείλῃ κάποτε στὸ νομοθέτη τῶν νηστειῶν καὶ σοῦ ἐπιφέρει πολλαπλάσια τὴν στέρηση ἀπὸ καταδίκη, ἢ σωματικὴ ἀρρώστια, ἢ κάποια ἄλλη δυσχερὴ περίστασις. Ὁ φτωχὸς νὰ μὴν εἰρωνεύεται τὴν νηστεία, διότι ἀπὸ πολὺ παλαιὰ τὴν ἔχει συγκάτοικον καὶ ὁμοτράπεζον. Στὶς γυναῖκες δὲ ὅπως ἡ ἀναπνοή, ἔτσι καὶ ἡ νηστεία εἶναι οἰκεία καὶ φυσιολογική. Τὰ παιδιά, ὅπως τὰ θαλερὰ ἀπὸ τὰ φυτὰ, μὲ τὸ νερὸ τῆς νηστείας ἄς ποτίζονται. Στους μεγαλύτερους ἐλαφρώνει τὸν κόπον ἢ παλαιὰ οἰκείωσις μὲ αὐτὴν· διότι οἱ κόποι πού ἔχουν ἐμπεδωθεῖ κατόπιν μακρῶς συνηθείας, δὲν προκαλοῦν τόσον πόνον στοὺς γυμνασμένους. Στους ὁδοιπόρους ἡ νηστεία εἶναι καλὸς συνταξιδιωτῆς. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἡ τρυφή τοὺς ἀναγκάζει νὰ σηκώνουν βάρη, κουβαλώντας μαζί τους τις ἀπολαύσεις, ἔτσι ἡ νηστεία τοὺς κάνει ἐλαφροὺς καὶ εὐκίνητους. Ἐπειτα, ὅταν ἀναγγελεθῇ ἐκστρατεία ἔξω ἀπὸ τὰ ὄρια τῆς χώρας, τὰ ἀναγκαῖα, ὄχι ἐκεῖνα πού εἶναι γιὰ τέρψη, προμηθεύονται οἱ στρατιῶτες· ἐμεῖς δὲ πού ἐξερχόμαστε στὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν καὶ μετὰ τὴν νίκη αὐτῶν τρέχουμε πρὸς τὴν οὐράνιον πατρίδα, δὲν θὰ ἀρμόζει πολὺ περισσότερο, σὰν νὰ τρεφόμαστε σὲ στρατόπεδον, νὰ ἀρκοῦμαστε σ' αὐτὰ τὰ ἀναγκαῖα;

Νὰ ἀθλείσαι σὰν καλὸς στρατιώτης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

3. Κακοπάθησε σὰν καλὸς στρατιώτης καὶ ἄθλησε νόμιμα, γιὰ νὰ στεφανωθεῖς, γνωρίζοντας ἐκεῖνο, ὅτι κάθε ἀγωνιζόμενος, πάντοτε ἐγκρατεύεται (Β' Τιμοθ. 2, 3-5· Α' Κορινθ. 9, 25). Αὐτὸ πού ἤλθε στὸ νοῦ μου τώρα πού μιλῶ, ἀξίζει νὰ μὴν τὸ παραβλέψουμε· ὅτι δηλαδὴ στοὺς κοσμικοὺς μας στρατιῶτες ἀνάλογα μὲ τοὺς κόπους αὐξάνεται τὸ συσσίτιο, στοὺς πνευματικοὺς δὲ ὀπλίτες, αὐτὸς πού ἔχει τὴν λιγότερη τροφὴ ἔχει τὸ μεγαλύτερο ἀξίωμα. Διότι ὅπως ἡ περικεφαλαία μας διαφέρει κατὰ τὴν φύση πρὸς τὴν φθαρτὴ, διότι ἡ ὕλη αὐτῆς εἶναι ὁ χαλκός, ἡ δὲ ἄλλη ἔχει συσταθεῖ ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας (Α' Θέσσ. 5, 8)· καὶ ἡ ἀσπίδα σ' ἐκείνους μὲν ἔχει κατασκευασθεῖ ἀπὸ ξύλο καὶ δέρμα, σέ μας δὲ εἶναι τὸ δόρυ τῆς πίστεως, καὶ ἐμεῖς μὲν ἔχουμε περιφραχθεῖ μὲ τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, ἐκεῖνοι δὲ περιτυλίγουν κάποιον ἀλυσιδωτὸ χιτῶνα, καὶ γιὰ μᾶς μὲν μάχαιρα πρὸς τὴν ἄμυνα εἶναι αὐτὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος (Ἐφεσ. 6, 16-17), οἱ δὲ προβάλλουν τὴν σιδερένια, ἔτσι εἶναι φανερό ὅτι οἱ ἴδιες τροφές δὲν δυναμώνουν καὶ τοὺς δύο· ἀλλ' ἐμᾶς μὲν τὰ δόγματα τῆς εὐσεβείας μας δυναμώνουν, σ' ἐκείνους δὲ τὸ γέμισμα τῆς κοιλιᾶς εἶναι ἀναγκαῖο. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ χρόνος πού γυρίζει μας ἔφερε τίς πολυπόθητες αὐτὲς ἡμέρες, σὰν παλαιὲς τροφούς, χαρούμενοι ἄς τίς ὑποδεχοῦμε· μὲ αὐτὲς ἡ Ἐκκλησία μας ἀνέθρεψε στὴν εὐσέβεια. Προκειμένου λοιπὸν νὰ νηστεύσεις μὴ σκυθρωπάσεις φαρισαϊκῶς, ἀλλ' εὐαγγελικῶς λάμπρυνε τὸν ἑαυτὸ σου (Ματθ. 6, 16-17)· δηλαδὴ νὰ μὴν πενθεῖς γιὰ τὴν στέρηση τῆς κοιλιᾶς, ἀλλὰ νὰ χαίρεσαι ὀλόψυχα τίς πνευματικὲς ἀπολαύσεις. Διότι γνωρίζεις ὅτι «ἡ σάρκα ἐπιθυμεῖ ἐναντίον τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα ἐναντίον τῆς σάρκας» (Γάλ. 5, 17). Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὰ ἀντιτίθενται μεταξύ τους, ἄς μειώσουμε τὴν ἀδυναμία τῆς σάρκας, ἄς αὐξήσουμε δὲ τὴν δύναμη τῶν ψυχῶν, ὥστε μὲ τὴ νηστεία ἀφοῦ λάβουμε τὰ νικητήρια κατὰ τῶν παθῶν, νὰ φορέσουμε καὶ τὰ στεφάνια τῆς ἐγκράτειας.

Ἡ νηστεία χωρὶς οἰνοποσία, χωρὶς μέθη. Γι' αὐτὸ στις ἡμέρες τῆς νηστείας δὲν ἐπιτρέπεται ἡ κατάλυση «οἴνου καὶ ἐλαίου». Διότι ἡ νηστεία μὲ κρασί, εἶναι νηστεία κίβδηλος. Τί εἶναι ἡ μέθη.

4. Ἐμπρός, κᾶμε λοιπὸν τὸν ἑαυτὸ σου ἀξιο γιὰ τὴν τόσο σεμνὴ νηστεία· μὴ διαφθείρεις μὲ τὴν σημερινὴ μέθη τὴν αὐριανὴ ἐγκράτεια. Κακὸς ὁ συλλογισμὸς, πονηρὴ ἡ σκέψη· ἐπειδὴ μας ἔχει προαγγελθεῖ, πέντε ἡμερῶν νηστεία, σήμερα ἄς βυθιστοῦμε στὴ μέθη. Κανείς, ἐνῶ πρόκειται νὰ νυμφευθεῖ γυναῖκα σεμνὴ σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τοῦ γάμου, δὲν βάζει στὸ σπίτι τοῦ προηγουμένως παλλακίδες καὶ πόρνες. Διότι ἡ νόμιμος σύζυγος δὲν ἀνέχεται τὴν συνοίκηση μὲ τίς διεφθαρμένες. Μὴ λοιπὸν καὶ σύ, ἐνῶ ἀναμένεται νηστεία, ὀδηγεῖς πρῶτα τὴν μέθη, τὴν δημόσια πόρνη, τὴν μητέρα τῆς ἀναισχυντίας, τὴν φίλη του γέλωτα, τὴν μανιακὴ, τὴν εὐκολὴ σὲ κάθε ἰδέα ἀσχημοσύνης. Δὲν θὰ μπεῖ ἡ νηστεία καὶ ἡ προσευχὴ σὲ ψυχῇ πού λερώθηκε ἀπὸ τὴν μέθη. Τὸν νηστευτὴ μέσα στις ἱερὲς αὐλὲς προσδέχεται ὁ Κύριος, τὸν μέθυσο σὰν ἀκάθαρτο καὶ ἀνίερο δὲν τὸν δέχεται. Διότι ἐὰν ἔλθεις αὐριο μυρίζοντας κρασί καὶ μάλιστα χωνεμένο, πῶς θὰ ὑπολογίσω τὴν κραιπάλη σου ὡς νηστεία; Ὅτι δηλαδὴ πρόσφατα δὲν κατανάλωσες πολὺ κρασί, τοῦτο νὰ μὴν τὸ λογαριάζεις, ἀλλὰ ὅτι δὲν εἶσαι καθαρὸς ἀπὸ κρασί. Ποῦ νὰ σὲ κατατάξω; Στους μέθυσους ἢ στοὺς νηστευτές; Ἡ περασμένη μέθη σύρει πρὸς τὸν ἑαυτὸ της· ἡ παροῦσα στέρηση ἐπιβεβαιώνει τὴ νηστεία. Ὑποκείμενος εἶσαι στὴ μέθη, ὅπως ἀκριβῶς ὁ δούλος, καὶ δικαίως δὲν θὰ σοῦ ἀπομακρυνθεῖ, διότι μὲ τὸ νὰ παραμείνει ἡ μυρωδιὰ τοῦ οἴνου (στὸ στόμα) ὅπως ἀκριβῶς στὸ ἄγγειο, παρέχει σαφεῖς ἀποδείξεις τῆς δουλείας. Εὐθὺς ἀμέσως ἡ πρώτη ἡμέρα τῶν νηστειῶν θὰ σοῦ εἶναι ἄκυρη, διότι μέσα σου μένουν τὰ ὑπόλοιπά της μέθης. Αὐτῶν δὲ πού ἡ ἀρχὴ εἶναι ἄκυρη, καὶ τὸ ὅλο εἶναι φανερό ὅτι εἶναι ἀπόβλητο. «Οἱ μέθυσοι δὲν θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ» (Α' Κορινθ. 6, 10). Ἐὰν ἔρχεσαι μεθυσμένος στὴ νηστεία, ποῖο εἶναι τὸ ὄφελός σου; Διότι ἐὰν σὲ ἀποκλείει ἡ μέθη ἀπὸ τὴν βασιλεία, ποῦ σοῦ εἶναι λοιπὸν χρήσιμη ἡ νηστεία; Δὲν βλέπεις ὅτι καὶ οἱ πιὸ ἔμπειροι πουλαροδαμαστές, ἐνῶ περιμένουν τοὺς ἀγῶνες, μὲ τὴν διαίτα προετοιμάζουν τὰ ἄλογα πού θ' ἀγωνιστοῦν; Σὺ δὲ ἐξεπίτηδες καταπιέζεις τὸν ἑαυτὸ σου μὲ τὸν χορτασμό· τόσο πολὺ ξεπερνᾷς καὶ τὰ ἄλογα στὴν γαστρομαργία. Ἡ κοιλιὰ ὅμως βαρφορτωμένη ὄχι μόνον γιὰ τὸν δρόμο, ἀλλὰ οὔτε καὶ γιὰ τὸν ὕπνο εἶναι κατάλληλη· διότι καταπιεζόμενη, ἀπὸ τὸ βάρος, δὲν μπορεῖ νὰ ἠρεμήσει, ἀλλ' ἀναγκάζεται πολλὰς φορὲς νὰ γυρίζει πότε ἀπὸ τὴν μία καὶ πότε ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρά.

Τὰ εὐεργετικὰ ἀποτελέσματα τῆς νηστείας.

5. Ἡ νηστεία προφυλάσσει τὰ νήπια, σωφρονίζει τὸ νέο, κάνει σεβαστὸ τὸν γέροντα, διότι τὰ γεράματα εἶναι πιὸ σεβαστὰ ὅταν στολίζονται μὲ τὴ νηστεία. Γιὰ τίς γυναῖκες στολίδι ταιριαστό, χαλινάρι τῶν ἀκμαίων, φυλακτήριο τῆς συζυγικῆς ζωῆς, τροφὸς τῆς παρθενίας. Τέτοιες μὲν εἶναι οἱ φροντίδες αὐτῆς γιὰ

κάθε σπίτι. Πώς δὲ πολιτεύεται στή δημόσια ζωή μας; Μὲ μίας ὅλη τὴν πόλη καὶ ὅλο τὸν λαὸ βάζει σὲ τάξη, κοιμίζει τὴν κραυγή, ἐξορίζει τὴν μάχη, κατασιγάει τὴν ὕβρη. Ποιοῦ διδασκάλου ἢ παρουσίας ἀποκαθιστᾷ ἔτσι διὰ μίας τὸν θόρυβο τῶν παιδιῶν, ὅπως ἡ νηστεία σταματᾷ τὴν ταραχὴ τῆς πόλεως ὅταν ἐμφανισθεῖ; Ποιὸς κωμωδοποιὸς στή νηστεία ἐπροχώρησε; Ποιὸς ἀκόλαστος χορὸς προῆλθε ἀπὸ τὴ νηστεία; Τρυφερὰ γέλια καὶ πορνικά, τραγούδια καὶ ἔξαλλοι χοροὶ ἀμέσως ἀπὸ τὴν πόλη ἀπομακρύνονται, σὰν νὰ ἔχουν φυγαδευθεῖ ἀπὸ κάποιον αὐστηρὸ δικαστὴ, τὴ νηστεία.

Ἡ νηστεία εἶναι ἡ βάση τῆς εἰρήνης τοῦ κόσμου.

Ἐὰν δὲ ὅλοι αὐτὴν ἐδέχοντο ὡς σύμβουλο γιὰ αὐτά, πού πρέπει νὰ πράττουμε, τίποτε δὲν θὰ ἐμπόδιζε νὰ εἶναι ἄκρα εἰρήνη σὲ ὁλόκληρη τὴν οἰκουμένη· οὔτε τὰ ἔθνη θὰ ἐπαναστατοῦσαν μεταξύ τους, οὔτε τὰ στρατεύματα θὰ ἔρχονταν σὲ σύρραξη. Δὲν θὰ κατασκευάζονταν ὅπλα, ἐὰν ἐπικρατοῦσε ἡ νηστεία, δὲν θὰ ἐγίνονταν δικαστήρια, οὔτε θὰ ἐφυλακίζονταν μερικοί, οὔτε γενικῶς θὰ φιλοξενοῦσαν οἱ ἐρημιεὶς κακοποιούς, ἢ οἱ πόλεις τοὺς συκοφάντες, ἢ ἡ θάλασσα τοὺς πειρατές. Ἐὰν ὅλοι ἦταν μαθητὲς τῆς νηστείας, δὲν θὰ εἶχε ἀκουσθεῖ καθόλου, κατὰ τὸν λόγο τοῦ Ἰωβ (Ἰωβ 3, 18), φωνὴ εἰσπράκτορα τῶν φόρων, οὔτε θὰ ἦταν τόσον πολυστένακτη ἡ ζωή μας καὶ γεμάτη ἀπὸ κατῆφεια, ἐὰν ἡ νηστεία κυριαρχοῦσε στή ζωὴ μας. Διότι εἶναι φανερό ὅτι θὰ ἐδίδασκε σὲ ὅλους ὄχι μόνον τὴν ἐγκράτεια ἀπὸ τὰ φαγητά, ἀλλὰ καὶ τῆς φιλαργυρίας καὶ πλεονεξίας καὶ κάθε κακίας τὴν ὁλοκληρωτικὴ ἀποστροφή καὶ ἀποξένωση. Ἐὰν αὐτὰ εἶχαν ἀποβληθεῖ, τίποτε δὲν θὰ ἐμπόδιζε μὲ βαθεῖα εἰρήνη καὶ ἀταραξία ψυχῶν τὴν ζωὴ μας νὰ περάσουμε.

6. Τώρα ὅμως οἱ μὲν ἀπορρίπτοντες τὴ νηστεία, τὴν τρυφή δὲ ὡς εὐτυχία τῆς ζωῆς ἐπιδιώκοντες, καὶ τὴν μεγάλη ἐκείνη ἀφθονία τῶν κακῶν ἔφεραν καὶ τὰ σώματά τους ἐπὶ πλέον διαφθείρουν. Παρατήρησε, παρακαλῶ, τὴν διαφορὰ τῶν προσώπων, καὶ αὐτῶν πού θὰ σοῦ φανοῦν κατὰ τὸ βράδυ καὶ τῶν αὐριανῶν. Σήμερα πρησμένα, κατακόκκινα, ὑγρὰ ἀπὸ λεπτὸ ἰδρῶτα, μάτια ὀλόγυρα, αὐθάδη, στερημένα τὴν ἀκρίβεια τῆς ὁράσεως ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ συσκότιση, αὐριο δὲ ντροπαλά, σεμνά, μὲ φυσικὸ χρῶμα, γεμάτα περίσκεψη καὶ μὲ κάθε ἀκρίβεια αἰσθήσεως, ἀφοῦ καμμιά ἐσωτερικὴ αἰτία δὲν ἐπισκοτίζει τίς φυσικὲς ἐνέργειες.

Τί εἶναι ἡ νηστεία.

Ἡ νηστεία, εἶναι ἡ ὁμοίωση τῶν Ἀγγέλων, ἡ συγκάτοκος τῶν δικαίων, ἡ ἐγκράτεια τῆς ζωῆς. Αὐτὴ τὸν Μωϋσῆ ἔκαμε νομοθέτη· ὁ Σαμουὴλ εἶναι καρπὸς τῆς νηστείας. Αφοῦ ἐνήστευσε ἡ Ἄννα προσευχήθηκε στὸν Θεό· «Κύριε, Κύριε, Θεὲ τῶν Δυνάμεων, ἐὰν πράγματι εἰσακούσεις τὴν δούλη σου καὶ μοῦ δώσεις τέκνο ἀρσενικό, θὰ σοῦ τὸ ἀφιερῶσω ἐνώπιόν σου» (Α' Βασιλ. 1, 11). «Δὲν θὰ πιεῖ οἶνο καὶ σίκερα ἕως τὴν ἡμέρα τοῦ θανάτου» (Κριτ.13, 14). Αὐτὴ ἀνέθρεψε τὸν μεγάλο Σαμψῶν, καὶ ἕως τότε πού ἐσυντρόφευε τὸν ἄνδρα, κατὰ χιλιάδες ἐφονεύονταν οἱ ἐχθροί, καὶ κατακρημνίζονταν οἱ πύλες τῶν πόλεων, καὶ τὰ λιοντάρια δὲν ἄντεχαν τὴν δύναμη τῶν χειρῶν τοῦ (Κριτ.14, 6· 15, 16· 16, 3).

Ἡ ἄρνηση τῆς νηστείας, διάλυση τοῦ ἀνθρώπου.

Ὅταν δὲ τὸν κατέλαβε ἡ πορνεία καὶ ἡ μέθη, αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του, καὶ ἀφοῦ τὸν τύφλωσαν ἔγινε παιχνίδι στοὺς δούλους τῶν ἀλλοφύλων. Αφοῦ ἐνήστευσε ὁ Ἡλίας ἐσταμάτησε τὸν οὐρανὸ ἐπὶ τρία χρόνια καὶ ἕξι μῆνες γιὰ νὰ μὴ βρέξει (Γ' Βασιλ. 17, 1). Ἐπειδὴ δηλαδὴ εἶδε ὅτι ἀπὸ τὸν χορτασμὸ πολλαπλασιάζεται ἡ ὕβρη, ἀναγκαστικὰ ἔφερε σ' αὐτοὺς τὴν ἀκούσια νηστεία τῆς πείνας. Μὲ αὐτὴν σταμάτησε τὴν ἁμαρτία τους πού ξεχυνόταν ἤδη χωρὶς μέτρο, καὶ σὰν μὲ κάποιον καυτερὸ σίδερο ἢ μὲ μαχαίρι, διέκοψε μὲ τὴ νηστεία τὴν ἐπὶ πλέον πρόοδο τοῦ κακοῦ.

7. Δεχθεῖτε αὐτὴν, οἱ φτωχοί, τὴν συγκάτοκό σας καὶ ὁμοτράπεζο. Οἱ δούλοι, τὴν ἀνάπαυση ἀπὸ τοὺς συνεχεῖς καμάτους τῆς ὑπηρεσίας. Οἱ πλούσιοι, αὐτὴν πού σας γιαιτρεύει ἀπὸ τὴν βλάβη τοῦ χορτασμοῦ καὶ μὲ τὴν μεταβολὴ κάνει πιὸ τερπνὰ αὐτὰ πού ἀπὸ τὴν συνήθεια περιφρονοῦνται. Οἱ ἄρρωστοι, τὴν μητέρα τῆς υἰείας. Οἱ ὑγιεῖς, τὸ φυλακτήριον τῆς υἰείας. Ρώτησε τοὺς ἰατροὺς καὶ θὰ σοῦ ἀπαντήσουν, ὅτι τὸ περισσότερο σφαλὲρὸ ἀπὸ ὅλα εἶναι ἡ ἄκρα παχυσαρκία. Γιὰ τοῦτο οἱ πιὸ ἔμπειροι μὲ τὴ νηστεία ἀφαιροῦν τὸ πλεονάζον πάχος, ὥστε νὰ μὴν συντριβεῖ ἡ δύναμη μὲ τὸ βάρος τῆς παχυσαρκίας. Διότι ἐξέπιτηδες ἀφοῦ μὲ τὴν στέρηση ἐξαφανίσουν τὴν ἀμετρία τοῦ πάχους, προετοιμάζουν στὴν θρησκευτικὴ

δύναμη κάποια άνεση και ανατροφή και αρχή για δεύτερη αύξηση. Έτσι σε κάθε έργο και σε κάθε σωματική ιδιουσυγκρασία βρίσκεται ή ωφέλεια της νηστείας και σε όλα όμοιως αρμόζει, στα σπίτια, στις αγορές, στις νύκτες, στις ημέρες, στις πόλεις, στις έρημιές. Αυτήν λοιπόν πού με τόσα μέσα χαρίζει σε μας τὸ καλὸ, ἄς ὑποδεχθοῦμε με χαρά, κατὰ τὸν λόγο τοῦ Κυρίου, χωρὶς νὰ εἴμαστε κατηφεῖς, ὅπως οἱ ὑποκριτές, ἀλλὰ τὸ χαρωπὸ της ψυχῆς χωρὶς προσποίηση νὰ δείχνουμε (Ματθ. 6, 16-17). Καὶ δὲν νομίζω ὅτι χρειάζεται τόσον ἀγῶνα ἢ προτροπὴ γιὰ τὴ νηστεία, ὅσον τὸ νὰ μὴν περιπέσει σήμερα κάποιος στὰ κακὰ της μέθης. Διότι τὴ μὲν νηστεία καὶ γιὰ τὴν συνήθεια καὶ γιὰ τὴν μεταξύ μας ντροπὴ, οἱ πολλοὶ τὴν ἀποδέχονται. Φοβοῦμαι δὲ τὴ μέθη, πού, σὰν πατρικὴ κληρονομιά, οἱ φίλοι του οἴνου τὴν διασώζουν.

Ὅχι νηστεία μετὴν μέθης.

Ὅπως δηλαδὴ αὐτοὶ πού κάνουν μακρινὰ ταξίδια, ἔτσι καὶ μερικοὶ ἀνόητοι σήμερα πίνουν οἶνο σὲ ἀντάλλαγμα τῶν πέντε ἡμερῶν τῆς νηστείας· ποιὸς εἶναι τόσον ἀνόητος, ὥστε προτοῦ ἀρχίσει νὰ πίνει, νὰ κάνει τίς τρέλλες τῶν μεθυσμένων; Δὲν γνωρίζεις ὅτι ἡ κοιλιά δὲν κάνει ἀποταμίευση; Ἡ κοιλιά εἶναι ὁ πιὸ ἄπιστος μεσίτης. Εἶναι ταμεῖο ἀφύλακτο, διότι, ὅταν μπαίνουν πολλά, τὴ μὲν βλάβη διατηρεῖ, τὰ φαγητὰ ὅμως δὲν διαφυλλάττει· πρόσεχε μὴ τυχόν καὶ σὲ σένα, αὔριο πού θὰ ἔλθεις ἀπὸ τὴν μέθη λεχθῶν αὐτὰ πού τώρα ἀναγνώσθηκαν. «Δὲν διάλεξα αὐτὴ τὴ νηστεία, λέγει ὁ Κύριος» (Ἠσ. 58, 5). Γιατί ἀναμιγνύεις τὰ ἄμικτα; Ποιὰ ἢ σχέση τῆς νηστείας πρὸς τὴν μέθη; Ποιὰ εἶναι ἡ σχέση τῆς μέθης πρὸς τὴν ἐγκράτεια; «Ποιὰ ἢ συμφωνία μεταξύ τοῦ ναοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν εἰδώλων;» (Β' Κορινθ. 6, 16). Διότι ναὸς τοῦ Θεοῦ μὲν εἶναι αὐτοὶ στοὺς ὁποίους κατοικεῖ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ· ναὸς δὲ εἰδώλων, εἶναι αὐτοὶ πού ὑποδέχονται μετὴν μέθης τὸ πλῆθος τῆς ἀκολασίας. Ἡ σημερινὴ ἡμέρα εἶναι τὰ πρόθυρα τῶν νηστειῶν. Αὐτὸς δὲ πού ἔχει βεβηλωθεῖ στὰ πρόθυρα βεβαίως δὲν εἶναι ἄξιος νὰ εἰσέλθει στὰ ἅγια. Κανεὶς δούλος θέλοντας νὰ ἐξευμενίσει τὸν κύριό του, δὲν μεταχειρίζεται τὸν ἐχθρό του σὰν προστάτη καὶ μεσίτη.

Τὸ μυστήριον τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως στὴν Ἀρχαία Ἐκκλησία.

Ἡ μέθη εἶναι ἐχθρα στὸ Θεό· ἡ νηστεία δὲ, ἀρχὴ τῆς μετανοίας. Ἐὰν λοιπὸν θέλεις μετὴν ἐξομολόγηση νὰ γυρίσεις στὸ Θεό, νὰ ἀποφεύγεις τὴν μέθη, γιὰ νὰ μὴν σοῦ κάμει δυσκολότερη τὴν ἀποξένωση. Δὲν ἀρκεῖ βεβαίως μόνον ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τίς τροφές, γιὰ τὴν ἐπαινετὴ νηστεία, ἀλλ' ἄς νηστεύσουμε νηστεία δεκτὴ, εὐάρεστη στὸ Θεό. Ἀληθινὴ νηστεία εἶναι ἡ ἀποξένωση ἀπὸ τὸ κακὸ, ἡ ἐγκράτεια τῆς γλώσσας, ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὸ θυμὸ, ὁ χωρισμὸς ἀπὸ τίς ἐπιθυμίες, τὴν καταλαλιά, τὸ ψεῦδος, τὴν ψευδορκία. Ἡ στέρηση ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἀληθινὴ νηστεία. Μέσα σ' αὐτὰ λοιπὸν ἡ νηστεία εἶναι ἀγαθό.

Ἡ πνευματικὴ νηστεία εἶναι ἡ ἔλλειψη τοῦ ὀρθοδόξου λόγου πού κάνει τὴν ψυχὴ ἀτροφικὴ καὶ παγερῆ.

8. Ἄς ἐντροφήσουμε ἐν Κυρίῳ, στὴν μελέτη τῶν λόγων τοῦ Πνεύματος καὶ στὴν ἀποδοχὴ τῶν σωτηριῶν νόμων καὶ σὲ ὅλα τὰ διορθωτικὰ διδάγματα τῶν ψυχῶν μας. Ἄς φυλαχθοῦμε λοιπὸν ἀπὸ τὴν πνευματικὴ νηστεία περὶ τῆς ὁποίας καὶ ὁ προφήτης ἀπεύχεται, λέγοντας· «Δὲν θὰ θανατώσει ὁ Κύριος μετὴν πείνα τίς ψυχὰς τῶν δικαίων» (Παροιμ. 10, 3). Καὶ τό· «δὲν εἶδα δίκαιο ἐγκαταλειμμένο, οὔτε τοὺς ἀπογόνους του νὰ ζητιανεύουν ψωμί» (Ψαλμ. 36, 25). Διότι ἀσφαλῶς δὲν ἠθελε νὰ πεῖ γιὰ τοὺς αἰσθητοὺς ἄρτους αὐτὸς πού γινώριζε ὅτι τὰ παιδιὰ τοῦ πατριάρχου Ἰακώβ γιὰ τοὺς ἄρτους κατέβηκαν στὴν Αἴγυπτο, ἀλλὰ λέγει περὶ τῆς πνευματικῆς τροφῆς, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος γίνεται τέλειος. Ἄς μὴν ἔλθει καὶ σὲ μας ἡ νηστεία πού ἀπειλῆσε στοὺς Ἰουδαίους ὁ Θεός. «Διότι ἰδοὺ ἔρχονται ἡμέρες, λέγει ὁ Κύριος, καὶ θὰ ἐπιφέρω σ' αὐτὴ τὴν γῆ πείνα, ὄχι πείνα ἀπὸ ἄρτο, οὔτε δίψα ἀπὸ νερό, ἀλλὰ πείνα ἀπὸ τοῦ νὰ ἀκούσουν τὸν λόγο τοῦ Κυρίου» (Ἀμώς 8, 11). Γιὰ τοῦτο τὴν ἔφερε ὁ δίκαιος κριτής, ἐπειδὴ ἔβλεπε τὸ νοῦ τους νὰ λιμοκτονεῖ στὴν ἀτροφία τῶν δογμάτων τῆς ἀληθείας, τὸν δὲ ἐξωτερικὸ τους ἄνθρωπο νὰ ὑπερπαχάινει καὶ νὰ γίνεται ὅλος σάρκες. Ὅλες λοιπὸν τίς ἐπόμενες ἡμέρες θὰ σὰς προσφέρει γεῦμα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ μετὰ πρῶινες καὶ ἔσπερινες τέρψεις. Κανεὶς ἄς μὴ λείψει μετὴν θέλησίν του ἀπὸ τὴν πνευματικὴ εὐωχία. Ὅλοι ἄς κοινωνήσουμε ἀπὸ τὸ νηφάλιο ποτήριον πού ἡ σοφία, ἀφοῦ ἀνέμιξε, μᾶς προσέφερε ἐξίσου, γιὰ νὰ ἀντλήσει ὁ καθένας ὅσον μπορεῖ. «Διότι ἀνέμιξε τὸν οἶνο της, καὶ ἔσφαξε τὰ θύματά της» (Πάρ. 9, 2). Δηλαδὴ τὴν τροφὴ τῶν τελείων, «αὐτῶν πού ἔχουν γυμνασμένα τὰ αἰσθητήρια λόγῳ τῆς συνηθείας πρὸς διάκριση τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ» (Εβρ. 5, 14). Μετὰ αὐτὰ πλούσια ἀφοῦ χορτάσουμε, εἴθε νὰ βρεθοῦμε ἄξιοί της εὐφροσύνης, καὶ στὸν νυμφῶνα μαζί μετὰ τὸν Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Κύριό μας, στὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος στοὺς αἰῶνες. Ἀμήν.